

Jobbágy István

## A magyarországi baptista gyülekezeti és kóruséneklés múltja és jelene - II.

### A kóruséneklés második korszaka (1913-1960)

A hazai baptista kóruséneklés első korszaka az *Evangéliumi Karénekek* kiadásával (1913) zárult le. Az első utánnomás (1926) és a második, kisebb méretű kiadás (1947) változatlan

Jobbágy István egyházi karnagy, énekszövegíró, a neszemélyi baptista gyülekezet presbitere.

tartalommal jelent meg. (Az erdélyi utánnomásokkal együtt az összpéldányszám kb. 50 000 lehetett). 1919-ben megalakult a *Magyarországi Baptista Ének- és Zenekarok Szövetsége*, melynek elnökévé Szabadi F. Gusztávot (1871-1966), egyik titkárává pedig Udvarnoki Bélát (1896-1992), a Nap utcai gyülekezet karnagyát, a kiváló teológust választották, aki amerikai teológiai tanulmányai megkezdéséig (1923) ennek a zenei korszaknak vezéregyénisége. 1923-ban már több mint 70 énekkar tartozott a szövetséghez, mintegy 2 000 taggal.

### Kóruskiadványok

„Új Karénekek”, „Énekgyűjtemény”, „Égi Hangok”

Az *Evangéliumi Karénekek* folytatásának tekinthetjük azt a 13 kórus-számot tartalmazó füzetet, amely *Új Karénekek* címmel jelent meg 1920-ban Szabadi F. Gusztáv és Welker József (1882-1952) szerkesztésében. A kórusfüzet a hazai németajkú baptista énekkarok által használt *Neue Chorgesänge* fordítása; zenei anyagában nem hozott újat a „Karénekes”-hez képest.

1920-ban jelent meg a Budapest Nap utcai Baptista Énekkar *Énekgyűjteménye* Udvarnoki Béla szerkesztésében könyvmatos technikával, 4-500 példányban. Az *Énekgyűjtemény* 33 kórust tartalmaz, köztük 15 egyzenéses tételt. A gyűjtemény jóval fölötte áll zenei értékben az *Evangéliumi Karénekek* anyagának. Zömében nagyobb lélegzetű és igényes műveket tartalmaz: Bach, Händel, Haydn, Mendelssohn, Schumann, J.P. Schultzs kórusműveit, oratóriumtételeket, zsoltárokat találunk benne.

A Kispesti Baptista Énekkar 1922-ben adta ki *Égi hangok* című gyűjteményét Tomi József (1897-1957) és Csopják Kornél (1902-1977) szerkesztésében, kb. 4-500 példányban, 39 vegyeskari és 16 nőikari darabbal, könyvoma-

tos technikával. Händel-, Haydn-oratóriumrészletek stb. mellett rövidebb, strófikus karénekek is föllelhetők a gyűjteményben, főként az evangélicizációs énekek műfajából.

### „Éneklapok”

Az *Ének- és Zenekarok Szövetsége* 1921-44 között egy 229 énekből álló vegyes- és egyeneműkari sorozatot adott ki, mégpedig 1924-től *A kürt* című ifjúsági lap mellékleteként. A sorozat szerkesztője *Tóth Gábor* (1899-1981), aki Udvarnoki Béla örökében 1923-tól negyedszázadig volt a Budapest Nap utcai gyülekezet karnagya, s *A kürt* megjelenésétől kezdve, annak zenei rovatában szakszerű útmutatásokat is közölt a kórusművek betanítására.

A Karénekes mellett az *Éneklapok* sorozata volt a leghasználatosabb a baptista kórusoknál. Az *Éneklapok* zenei anyaga kétségkívül színesebb, mint a Karénekes vonalába tartozó kiadványoké. Bach, Händel, Haydn, Mozart és Mendelssohn kórusművein kívül kevésbé ismert szerzők művei is értékes anyaggal gyarapították a sorozatot, így pl. Ch.H. Rinck (1770-1846), G. Fr. Root (1820-1895), A. Becker (1834-1899). Magyar egyházi szerzők közül csupán Ádám Jenő (1896-1982) és Kapi Gyula (1850-1923) szerepel a sorozatban egy-egy kórusművel, továbbá a baptisták közül a szerkesztő Tóth Gábor és a később is említendő Héthalmi-Páth Károly néhány kórusdarabját találjuk meg benne. E sorozatban azonban az egyetemes egyházzene értékei mellett nagyobb számban megjelentek a kevésbé igényes amerikai karénekek is.

A bécsi klasszikus-romantikus stílust olyan „anyanyelvi szinten” sajátították el egyszerű vidéki gyülekezetek kórusai is, hogy a kórustagok túlnyomó része az e stíluskörbe tartozó dallamokhoz rögtönözve is képes belső szólamokat vagy basszust énekelni, zeneileg stílushű módon. Ez a készség és gyakorlat viszont korlátokat is jelentett a későbbiekben, amikor az egyházzene addig nem ismert korszakai felé akartak nyitni a közösség zenei vezetői. Az *Éneklapok* anyaga mindenesetre a kórusokon keresztül gyökeret vert a gyülekezetekben, és sokaknál szinte a „lelki ének” kategóriájával azonosult.

Figyelmet érdemel még, hogy nyomtatott formában az *Éneklapok*ban mutatkoztak először a jelei a magyar stílusú műzene igényének, de ez a próbálkozás csak az ún. „magyaros” stílusig jutott el. A valóban magyar egyházi kórusokra és a tiszta, vallásos népdal megjelenésére még várni kellett.

### Utókiadványok

Az *Éneklapok* folytatásaként Tóth Gábor szerkesztésében 1940-ben három sorozat jelent meg: a *Harsonaszó* 18 vegyeskarral, a *Csengő harang* 11 nőikarral és az *Ezüstkürt* 7 férfikari énekkel, *A kürt* mellékleteként. Stílusban elmozdulást nem jelentettek, csak mennyiségi gyarapodást hoztak.

## Magánkiadványok

Héthalmi-Páth Károly (1908-), aki 1933-ban a budapesti Zeneművészeti Főiskolán szerzett oklevelet zeneszerzés és karnagyképző szakon, *Aeolhárfa* címmel evangéliumi zenei folyóiratot adott ki 1938-1939 között, amely havonta jelent meg szakcikkekkel és kottamellékletekkel. Ezidőtájt adja közre – a szükség átmeneti gyors enyhítésére – a dióhéjnyi *Gyakorlati harmóniumiskolát*. *Gyöngyszemek* címen válogatást adott közre (1946?) kamara-, férfi- és vegyeskari énekekből, majd saját műveiből válogatva 1948-ban jelentette meg az *Igazgyöngyök* című füzetet énekszólokkal és néhány karénekkal.

## Karvezetői („kántorképző”) és énekkari tanfolyamok

Tanulmányunk első részében (Magyar Egyházzene I. évf. 1993/1994 1. szám, 52. l.) jeleztük, hogy az első baptista ének-zenei tanfolyamot 1902-ben szervezték. Bár adataink nincsenek rá, feltételezhető, hogy az ezt követő két évtizedben Orosz István és Szabadi F. Gusztáv tartottak valamilyen „házi” képzést, hiszen az énekkarok szaporodtak és kelendők voltak az énekgyűjtemények.

A Trianon utáni első zenei tanfolyamot 1921 januárjában Budapesten rendezték meg 32 hallgató részvételével. A következő tárgyakat tanították: zeneelmélet (alapfokon), harmónium és karvezetés. Az oktatók Szabadi F. Gusztáv, Tóth Gábor és Árokháty Béla (református vendégelőadó) voltak. A karvezető-jelöltek esténként más-más gyülekezetek énekkara előtt gyakoroltak. A továbbiakban rendszeressé váltak a karvezetői tanfolyamok, csupán 1936-43 és 1945-46 között szüneteltek. A tanfolyamokat a fővárosi és a nagyobb vidéki gyülekezetekben rendezték, általában január-februárban, a baptista zenei élet már említette vezető személyiségei. A tantárgyak köre a 30-as évektől kezdve bővült: összhangzattan (alapfokon), hangtan, zenetörténet, zenepedagógia. 1945 után Bányai Jenő (1918-) kezdte újjászervezni a karvezetőképzést. Pestszenterzsébeten és Rákospalotán már éves tanfolyamokat indított egész napos szombati tanítással. 1956-61 között ő is rendszeres kurzusokat tartott gócponti vidéki gyülekezetekben. A tanfolyamok átlagos létszáma 30 fő körül mozgott, volt tizes, de hetvenes létszámú is.

## Gyermekéneklés

A gyermekénekekben nem mutatkozik változás az 1909-es *Kis énekeshez* képest, amely 1928-ig még további öt (szöveges) kiadást ért meg. A további gyermekénekgyűjtemények jobbára füzetek: *Égi lant* (1932), *Kis hárfa* (1938 és 1941); ezek is szöveges kiadások, utalással más énekeskönyvekben található



dallamokra. Szerkesztők: Steiner István (1887-1965) és Somogyi Imre (1894-1951). Valójában e kiadványok énekei nem gyermekeknek valók.

A *Gyermekek öröme* című kottás kiadvány 1955-ben jelent meg. Szerkesztői: Nagy József (1915-1985), Herjeczky András (1919-) és Héthalmi-Páth Károly. A 204 ének közül számos új, de alig érzékelhető a gyűjteményben nyitás a magyar zenei anyanyelv irányába. Erre is évtizedeket kellett várni.

## Gyülekezeti éneklés

A gyülekezeti énekanyagban is a könnyebb stílus irányába való eltolódás figyelhető meg, miként az Éneklapoknál. Ez a tendencia már *A hit hangjai* 1937-es (IV.) kiadásával elindul; ebben a korábbi 768-ról 806-ra emelkedik az énekek száma, éppen a könnyebb stílusrétegből. Az V. kiadás ugyan már csak 630 éneket tartalmaz, de éppen az értékesebb dallamanyag rovására karcsúsodik. Ugyanez a zenei anyag található a további (V-VIII.) kiadásokban is.

A *hit hangjai* 1943-as (VII.) kottás kiadása mutatja, hogy mekkora a változás az I-V. kiadáshoz képest. Számos ének kerül be gyülekezeti éneknek a „Karénekes” és az Éneklapok könnyű anyagából, amit még szaporít a különféle német és amerikai énekeskönyvekből átvett fordítások nagy száma. Nem számottevő az értékes dallamok gyarapodása. Az énekeskönyv egyesíteni kívánta a korálokat, az evangélizációs és ifjúsági énekeket.

## Szöveg, prozódia

A tárgyalt fél évszázad énekeskönyveinek szövege sajátosan biblikus mondani-valót hordoz, a legkülönbélebb bibliai textusokhoz adott alkalmas anyagot. Az 1943-as *Hit Hangjai* nyelvezete nagyrészt megtisztult a korábbi kiadványokban még érzékelhető nehézségtől, a nem patinás nyelvi régiségektől, germanizmusoktól, de prozódiailag változatlanul sok kívánnivalót hagyott maga után, bár számos éneknél jól együtt lüktet a zenei-szövegi hangsúly.

(Folytatjuk)

### Helyesbítések:

A tanulmány első részében (Magyar Egyházzene I. évf., 1993/1994, 1. szám) néhány adat tévesen szerepel:

52. l.: Szabadi F. Gusztáv születési évszáma helyesen: 1871.

53. l.: Néhány orgona építésének helyes dátuma: Budapest – Nap utca (1906), Békés I. (1912), Kétegyháza (1918).

(A helyesbítésért Solymosi Ferenc orgonaművésznek tartozunk köszönettel).

55.l.: A közölt kotta forrása helyesen: Evangéliumi Karénekek. (A szerk.)